

Niets is wat het lijkt, als je maar goed kijkt (naar C.C.S. Crone)

Moord in de familie

Prof. dr. Corine de Ruiter

Steeds meer gz-psychologen zijn werkzaam in de forensische sector, en dat aantal zal de komende jaren zeker nog toemen getuige de prognoses. Daar staat tegenover dat in Nederland op dit moment het opleidingsaanbod op het gebied van de forensische psychologie (nog) beperkt is. Forensische casuïstiek is bijna altijd complex en doet een maximaal beroep op de kennis en het analytisch/kritisch denkvermogen van de psycholoog die de forensische cliënt diagnostisch onderzoekt of behandelt. In deze serie worden aan de hand van gevalstudies belangrijke thema's uit de forensische psychologie belicht.

Een gruwelijk misdrijf

Remco[1] brengt in de nacht van 7 op 8 maart 2006 zijn vrouw en twee zoontjes in hun slaap om het leven. Vervolgens legt hij de dode lichamen in zijn auto en rijdt naar de duinen bij Schoorl. Daar begraaft hij de stoffelijke overschotten van zijn vrouw en kinderen. Na het begraven van zijn gezin brengt hij zijn woning op orde, wist sporen en gaat naar zijn werk. Vervolgens doet Remco aangifte van vermissing van zijn gezin bij de politie en krijgt ondertussen troost, medeleven en bijstand van zijn (schoon)familie en bekenden, tot aan het moment dat hij als verdachte wordt aangehouden. Na zijn arrestatie blijft hij nog enkele dagen nalaten openheid van zaken te geven en legt hij wisselende verklaringen af. Uiteindelijk komt hij tot een bekentenis. Als je als forensisch psycholoog dergelijke kille feiten te horen krijgt, zal net als bij de meeste leken, al snel de gedachte post vatten dat Remco waarschijnlijk een kille, gewetenloze psychopaat is met een lange voorgeschiedenis van geweld, die op een 'gemakkelijke' manier van vrouw en kinderen probeerde af te komen. Dit type verwachtingseffecten zijn algemeen bekend in de psychologie en zij kunnen zeker in forensisch diagnostisch onderzoek een gevaarlijke rol spelen (Merckelbach, Crombag & Van Koppen, 2003). Immers, iemand die zo'n gruwelijk misdrijf heeft gepleegd, die deugt niet. Juist in forensisch psychodiagnostisch onderzoek, waarvan de op dit onderzoek gebaseerde conclusies vaak een zwaarwegende rol spelen in de beslissing van de rechter, is een gestructureerde werkwijze van eminent belang om de toetsbaarheid en herhaalbaarheid van de diagnose te garanderen. Vandaar mijn aanbeveling om in forensisch diagnostisch onderzoek altijd een multimethodische testbatterij te gebruiken en meerdere informatiebronnen te raadplegen (De Ruiter, 2004; 2007).

[1] Remco (fictieve naam) heeft de auteur schriftelijk toestemming gegeven voor het uitbrengen van een wetenschappelijke publicatie voor vakgenoten over zijn casus. Namen van personen en niet relevante details zijn gewijzigd. De testresultaten en relevante informatie niet.

Voor het psychodiagnostisch onderzoek van Remco is gebruik gemaakt van een semi-gestructureerd interview voor persoonlijkheidsstoornissen, de SIDP-IV, en een tweetal andere, objectieve testmethoden (de MMPI-2 en de Rorschach Inktvlekken Methode), om de persoonlijkheid in kaart te brengen. Naast gesprekken met Remco zelf, is er ook met zijn ouders gesproken. De testresultaten van Remco zullen vergeleken worden met de internationale wetenschappelijke literatuur over mannen die hun partner doodden. Uit wat volgt zal duidelijk worden dat zijn vrouw het belangrijkste doelwit van Remco's woede was.

Een 'gewone' levensloop?

Het geluk over de geboorte van Remco werd voor zijn moeder overschaduwd door het overlijden van haar lievelingszus vijf maanden daarvoor. Zij zegt ondanks de rouw om haar zus toch genoten te hebben van haar baby. Wanneer ik zijn ouders vraag wat voor kind hun zoon was, antwoorden zij: 'Een lieve jongen, maar heel erg gesloten'. Als kind al was hij veel alleen op zijn kamer, waar hij met meccano en modeltreinen bezig was. Zijn vader herkent deze karaktereigenschap bij zichzelf, ook hij is een 'oppotter' en neigt ertoe zich sociaal terug te trekken. Remco was volgens de ouders ook erg verlegen; toen een Duits jongetje hem aansprak op de camping, vluchtte hij naar het toilet. Remco's drie jaar oudere zus zou juist het hart op de tong hebben.

Op 11-jarige leeftijd scheidden Remco's ouders. Daaraan voorafgaand waren er ruzies geweest. Zijn moeder had last van paniek-aanvallen en durfde niet alleen te zijn. Als moeder 's nachts alleen thuis was, moesten de kinderen bij haar in bed slapen.

Remco had wel vrienden in zijn jeugd, maar hoorde niet bij de echt populaire jongens. In een groep hield hij zich op de achtergrond, bang om iets verkeerd te zeggen. Op feestjes kreeg hij (omdat hij zo stil was) vaak te horen: 'Goh, ben jij er ook?' Spreekbeurten waren 'een complete ramp', daarvoor behaalde hij altijd een onvoldoende. Hij ontplofte bijna van de zenuwen, kon niet uit zijn woorden komen en durfde de klas niet aan te kijken.

Voordat Remco zijn vrouw Mira leerde kennen had hij een aantal korte relaties. Toen hij Mira leerde kennen, werd hij serieuzer. Gevraagd naar wat hem in haar aantrok, zegt hij: 'Haar uiterlijk en haar spontaniteit: zij is alles wat ik niet ben'. Remco heeft zich in de beginjaren van de relatie geschikt naar haar wensen. Zo gaf hij een vriendengroep en een groep waarmee hij vakanties doorbracht op. Mira lijkt een steeds dominantere rol in de relatie gekregen te hebben, mede doordat Remco niet voor zichzelf durfde op te komen. Ook Remco's ouders hebben dit gemerkt.

De geboorte van de kinderen lijkt een verwijdering tussen Remco en Mira teweeg gebracht te hebben. Mira richtte haar aandacht sterk op de kinderen en Remco voelde zich niet meer meetellen. Als hij alleen was met de kinderen ging het volgens hem nog wel; hij leerde hen fietsen en genoot dan van het vader-zijn. Sinds de geboorte van de kinderen had het gezin geldproblemen. Mira ging minder werken, en er kwamen meer uitgaven. De schulden liepen op, en werden met (nieuwe) leningen 'gedekt'. Op mijn vraag waarom het gezin de tering niet naar de nering zette, antwoordt Remco dat hij veel impulsaankopen doet, 'om de leegte op te vullen en problemen te vergeten'.

De verwijdering tussen de echtelieden wordt steeds groter en beiden lijken het minder nauw te nemen met de huwelijkse trouw, maar gepraat wordt er niet. Gedurende een lange periode is Remco gehuwd met Mira, en heeft hij tevens een relatie met Vera en met Jasmijn. Hij houdt deze driehoeksverhouding in stand door, zoals hij het zelf noemt, 'een web van leugens en bedrog'. Op mijn vraag waarom Remco niet met Mira in gesprek ging over een echtscheiding, antwoordt hij: 'Dat durfde ik niet. Ik ben er één keer over begonnen, maar het was voor haar niet bespreekbaar. En ik durfde niet met alle problemen naar buiten te komen naar mijn ouders en mijn zus toe.' Remco lijkt in extreme mate het conflict in de relatie met Mira uit de weg gegaan te zijn. Dit leidt ertoe dat hij vaak alleen naar vrienden en uitjes van het werk gaat, omdat Mira er geen zin in heeft. Zijn collega's en vrienden van vroeger maken wel eens opmerkingen over deze situatie, maar Remco blijft het opnemen voor Mira.

Remco werkt in de elektronicasector. Zijn laatste baan, voorafgaand aan zijn arrestatie, was bij de Hogeschool InHolland. Hij is gek van computers en mensen uit zijn omgeving noemen hem een 'workaholic'.

Gesprek over het misdrijf

Remco vertelt dat het plan om Mira te doden in hem opkomt als hij die avond laat in bed ligt te piekeren. De gedachte Mira om het leven te brengen ging steeds meer overheersen. In eerste instantie schrok hij daarvan, maar de gedachte werd steeds heviger, hij kon aan niets anders meer denken: 'Het moet, als Mira weg is dan ben je vrij!' Ook tijdens het slaan met de ijzeren staaf blijft die gedachte door zijn hoofd gaan. Hij voelt tegelijkertijd woede en angst, hij heeft last van hartkloppingen en zweten. Remco vertelt dat hij niet op kon houden met slaan: 'Het voelde als een enorme ontlading'. Als hij hierover vertelt, huilt hij. Hij zegt boos op zichzelf te zijn en zich te schamen tegenover de onderzoeker. De gedachte om ook zijn dochtertjes om het leven te brengen zou pas na het doden van Mira in hem opgekomen zijn, omdat

'kinderen bij hun moeder horen'. Bij het doden van de kinderen voelt hij geen woede.

Op de vraag waarom hij vervolgens zoveel leugens heeft verzonnen en zoveel zaken in eerste instantie verzwegen heeft tegenover zijn familie en de politie, antwoordt Remco dat hij bang was voor de consequenties en zich erg schaamde voor wat hij gedaan had. Het probleem werd als het ware vooruit geschoven, zoals hij dat ook gedaan had in de periode voorafgaand aan het delict. De schaamte lijkt ook nu nog steeds in sterke mate aanwezig en uit zich in walging en woede ten opzichte van zichzelf. Terugkijkend kan hij het nog steeds niet begrijpen. Hij was nooit agressief. Hij ziet wel dat hij problemen heeft laten liggen, maar zoiets gruwelijks kan hij niet rijmen met zichzelf. Hij is op zoek naar antwoorden in boeken, maar heeft tot nu toe niets gevonden.

Op de vraag wat hij denkt dat hij moet veranderen aan zichzelf, antwoordt Remco dat hij minder verlegen en angstig wil worden. Hij wil leren problemen op te lossen in plaats van ze uit de weg te gaan. Hij denkt ook dat hij nog moet leren gevoelens te ervaren en te uiten, waardoor hij ze beter kan hanteren.

Testonderzoek

MMPI-2

Remco heeft de MMPI-2 betrouwbaar ingevuld; er zijn geen aanwijzingen voor een defensieve of sociaal wenselijke antwoordstijl, evenmin voor het overdrijven van psychische klachten[2]. Vijf van de tien klinische hoofdschalen zijn verhoogd bij Remco, de twee hoogste zijn de schalen 2 (Depressie) en 6 (Paranoia). Dit betekent dat hij voldoet aan het 62-profieltype. Mensen met dit type MMPI-2 profiel hebben moeite met het uitdrukken van boosheid, en sparen als het ware psychische kwetsuren op. Verbitterd stilzwijgen wordt gebruikt als middel om met de boosheid om te gaan; hij trekt zich terug in zichzelf omdat hij bang is zijn kwetsbaarheid te laten zien. Mensen met dit profiel zijn extreem rationele types die veel moeite hebben met het laten gaan van de emotionele controle, uit angst voor kritiek of afwijzing. Vaak is er sprake van depressieve symptomen zoals piekeren, minderwaardigheidsgevoelens en vermoeidheid. Er is een tekort aan copingvaardigheden om problemen effectief aan te pakken. De overige schalen die verhoogd zijn op de MMPI-2, zijn schaal 7 (Psychastenie), de Mf-schaal (Mannelijkheid/vrouwelijkheid) en schaal 0 (Sociale introversie). Deze uitslagen wijzen op een gebrek aan zelfvertrouwen en assertiviteit, en een afhankelijke opstelling in interpersoonlijke relaties. Remco heeft moeite met 'nee' zeggen, en laadt daardoor teveel verantwoordelijkheden op zich. Hij is verlegen en onzeker en stelt zich vaak onderdanig op ten opzichte van anderen.

De MMPI-2 uitslag biedt een aantal aanknopingspunten voor behandeling. Een eerste essentieel behandeldoel is het vergroten van de assertiviteit en leren boosheid uit te drukken. Ook leren vragen waaraan hij behoefte heeft, zodat hij geen wrok opbouwt,

[2] Voor de interpretatie van de MMPI-2 is gebruik gemaakt van een van de standaardhandboeken op dit terrein: A.F. Friedman, R. Lewak, D.S. Nichols & J.T. Webb (2001). *Psychological assessment with the MMPI-2*. Mahwah, New Jersey: Erlbaum.

is belangrijk. Het leren delen en uiten van gevoelens is een belangrijk ontwikkelpunt.

Rorschach Inktvlekken Methode (RIM)[3]

Ook de Rorschach-test heeft bij Remco een valide protocol opgeleverd (37 antwoorden). Remco scoort positief op twee klinische indices, de Depressie-index en de Hypervigilantie-index. Deze bevinding komt bijzonder sterk overeen met de MMPI-2 bevinding van verhoogde scores op de Depressie- en de Paranoïschalen. Als de uitkomsten van twee onafhankelijke testmethoden zo sterk overeenkomen, kan men spreken van kruisvalidering, en mag men met grotere stelligheid conclusies trekken, dan wanneer maar één test een bepaalde bevinding oplevert.

De verhoogde Depressie-index geeft aan dat Remco kwetsbaar is voor het ontwikkelen van symptomen van depressie. Omdat hij zo'n extreme binnenvetter is, zal de emotionele lijdensdruk niet altijd direct zichtbaar zijn voor de buitenwereld. De uitslag op de Hypervigilantie-index wijst op een verhoogde interpersoonlijke sensitiviteit en gereserveerdheid in relaties met anderen.

Remco heeft onderontwikkelde copingvaardigheden. Hij kiest vaak eenvoudige oplossingen voor complexe problemen; denkt te weinig na voordat hij tot een besluit komt. Een van de oorzaken van deze beoordelingsfouten is zijn neiging tot het onderdrukken van zijn emoties. Door te rationaliseren en te intellectualiseren, houdt hij emoties weg, maar dit kost hem veel energie en belemmert tegelijkertijd zijn vermogen om adequaat te handelen. Ook de Rorschach wijst, net als de MMPI-2, op een neiging tot het opbouwen van wrok.

Remco wordt geplaagd door gevoelens van minderwaardigheid en een gebrek aan zelfvertrouwen. Hij compenseert deze gevoelens door (secundaire) narcistische trekken. Wij zien dit in zijn levensloop terug in de vorm van buitenechtelijke relaties en het aanschaffen van onnodig veel en dure spullen. Als hij deze compensaties heeft is zijn 'lege zelf' als het ware voor even gevuld.

SIDP-IV interview

De uitslag van het SIDP-IV interview is gebaseerd op een gesprek met Remco aan de hand van het SIDP-IV interviewschema en op de collaterale informatie uit het strafdossier en uit het gesprek met zijn ouders. Remco voldoet aan de diagnostische criteria van de Afhankelijke en de Ontwijkende Persoonlijkheidsstoornis. De criteria waaraan hij voldoet worden hieronder beschreven.

Afhankelijke persoonlijkheidsstoornis:

1. Kan moeilijk alledaagse beslissingen nemen zonder advies en goedkeuring van anderen.
2. Heeft moeite ergens alleen aan te beginnen of dingen alleen te doen (als gevolg van gebrek aan zelfvertrouwen).

[3] De RIM is afgenomen, gescoord en geïnterpreteerd volgens het Comprehensive System van de Amerikaanse psycholoog John E. Exner. Dit scorings- en interpretatiesysteem is op dit moment wereldwijd het meest gebruikte en best wetenschappelijk onderbouwde RIM systeem. Bij de interpretatie van de Rorschach van Remco werd gebruik gemaakt van: A primer for Rorschach interpretation van J.E. Exner (2003), Asheville, North Carolina, Rorschach Workshops.

3. Heeft anderen nodig die de verantwoordelijkheid overnemen voor belangrijke levensgebieden.
4. Vindt het moeilijk een verschil van mening tegen anderen te uiten uit vrees steun of goedkeuring te verliezen.
5. Is op onrealistische wijze gepreoccupeerd met de vrees aan zichzelf te worden overgelaten.
6. Zoekt hardnekkig naar een andere relatie als een bron van verzorging en steun als een intieme relatie tot een einde komt.
7. Gaat tot het uiterste om verzorging en steun van anderen te krijgen, kan zelfs aanbieden vrijwillig dingen te doen die onplezierig zijn.

Ontwijkende persoonlijkheidsstoornis:

1. Vermijdt beroepsmatige activiteiten die belangrijke intermenselijke contacten met zich meebrengen vanwege de vrees voor kritiek, afkeuring of afwijzing.
2. Toont gereserveerdheid in intieme relaties uit vrees vernederd of uitgelachen te worden.
3. Is in nieuwe intermenselijke relaties geremd vanwege het gevoel tekort te schieten.
4. Heeft onwil om bij mensen betrokken te raken, tenzij er zekerheid bestaat dat men hem/haar aardig vindt.
5. Is gepreoccupeerd met de gedachte in sociale situaties bekritiseerd of afgewezen te worden.

Uroxicide in wetenschappelijk onderzoek

Het zal veel collega's bevreemden dat een ogenschijnlijk brave, 'normale' burger zonder een criminele en gewelddadige voor geschiedenis, zoals Remco, tot zo'n gruwelijke misdaad in staat is. Om te onderzoeken of deze casus daarin 'uniek' is, werden de wetenschappelijke databases PubMed en PsychInfo doorzocht met behulp van de sleutelwoorden *spousal homicide* en *personality*. Man-tegen-vrouwdodingen staan bekend onder de term *uroxicide*. De *search* leverde een aantal relevante publicaties op, waarvan de bevindingen hieronder beknopt worden beschreven. Dutton en Kerry (1999) onderzochten 90 gedetineerden in Canadese gevangenissen, die veroordeeld waren voor man-tegen-vrouwpartnerdoding. De meest voorkomende persoonlijkheidsstoornissen bij de partnerdoders waren: passief-agressieve, ontwijkende en afhankelijke persoonlijkheidsstoornis. Deze zogenaamde angstige, 'overgecontroleerde' persoonlijkheidstypen hebben de neiging woede te onderdrukken, in tegenstelling tot het meer expressieve antisociale persoonlijkheidstype. Opvallend aan de *modus operandi* van de partnerdoders in deze studie was de mate van *overkill*, dat wil zeggen dat veel meer geweld gebruikt is dan nodig om het slachtoffer te doden. *Overkill* wijst op grote woede. Belfrage en Rying (2004) onderzochten 164 daders van partnerdoding uit Zweden. Zij vonden dat 38% leed aan een persoonlijkheidsstoornis, waarvan 15% Persoonlijkheidsstoornis NAO, met depressieve en borderline kenmerken. Opvallend was de lage prevalentie (7%) van de psychopathische persoonlijkheidsstoornis in de groep partnerdoders. Steken/slaan was de meest gebruikte methode van doding (40%); wurging vond plaats in 21% van de gevallen. Een al wat oudere studie van Showalter, Bonnie en Roddie (1980) vertoont

overeenkomst met de uitkomsten van de eerdergenoemde studies van Dutton en Belfrage. De persoonlijkheid van mannen die hun vrouw om het leven brachten werd gekenmerkt door afhankelijkheid en passieve agressie. De meeste van de mannen die hun vrouw hadden gedood hadden geen voorgeschiedenis van geweld of ander sociaal onaangepast gedrag.

Meloy (2002) beschrijft een casus van een man die zijn vrouw vermoordt, haar vervoert in zijn auto en achterlaat in een weiland op ongeveer 100 kilometer afstand van zijn huis. De dader komt uit het psychologische testonderzoek naar voren als een conflictvermijdende man die nooit boos werd. In de relatie met zijn assertieve, dominante vrouw was hij extreem onderdanig. Met een narcistisch zelfbeeld probeerde hij een negatief, minderwaardig zelfbeeld te compenseren. In de literatuur over dodingdelicten wordt een doding die zinloos lijkt (er waren andere opties voorhanden), door een dader zonder voorgeschiedenis van geweld, die gepaard gaat met een gevoel van 'bevrijding' of ontlasting, een *catathyme homicide* genoemd (Meloy, 1992). Wertham (1937; in Meloy, 1992) was de eerste die de term *catathymie* (betekenis: 'in overeenstemming met emoties') in verband bracht met gewelddadig delictgedrag. Hij schrijft hierover het volgende:

'It consists in a rutlike fixation on one topic and is always accompanied by marked egocentricity. The patient acquires the idea that he must carry out a violent act against others or himself. This idea does not arise in an obsessive form. It appears as a definite plan, accompanied by a tremendous urge to carry it out. There are no definite projections, although the thinking of the patient may have an almost delusional character in its rigidity and inaccessibility to logical reasoning' (p. 976).

Wertham beschrijft het beloop van gewelddadige *catathymie* in acht stadia:

1. Een traumatische psychologische ervaring creëert een schijnbaar onoplosbare toestand van psychische ontregeling en chronisch emotionele spanning.
2. De persoon projecteert de verantwoordelijkheid voor die innerlijke spanning op een externe situatie of persoon.
3. Het denken wordt steeds egocentrischer.
4. Het idee dat een gewelddadige handeling tegen een ander (of zichzelf) de enige uitweg is uit de situatie komt plotseling in de persoon op.
5. Na een lange periode van innerlijke spanning wordt de gewelddadige handeling uitgevoerd.
6. Onmiddellijk na de gewelddadige handeling verdwijnt de innerlijke spanning, zonder dat de persoon inzicht heeft in zichzelf.
7. Aan de oppervlakte lijkt de persoon normaal, gedurende een aantal maanden daarna.
8. Het interne psychische evenwicht is hersteld, en er ontstaat enig inzicht.

Wanneer we de uitkomsten van bovengenoemde wetenschappelijke studies naar mannen die hun vrouw doodden overzien, is de overeenkomst met het profiel van Remco dat uit het psycho-

logisch onderzoek naar voren komt beslist opmerkelijk. De man die zijn vrouw doodt is meestal iemand:

- die lijdt aan een cluster C-persoonlijkheidsstoornis (meestal ontwijkend en/of afhankelijk);
- die geen voorgeschiedenis van gewelddadig en/of ander antisociaal gedrag heeft;
- die onderdanig en subassertief is en zijn emoties in het algemeen, en zijn woede in het bijzonder, onderdrukt;
- met een minderwaardig zelfbeeld die daarvoor op egocentrische, narcistische wijze compensatie zoekt;
- waarbij vermeende of fysieke of emotionele verlaten door de vrouw aanleiding is voor de doding;
- die tijdens de doding buitensporig veel geweld gebruikt (*overkill*) en daarna een gevoel van opluchting ervaart.

Conclusie relatie stoornis-delict

Remco is een verlegen, sociaal angstige man, die conflicten vermijdt uit angst voor kritiek of afwijzing. Deze ontwijkende stijl in de omgang met anderen wordt gevoeld door zijn minderwaardige zelfbeeld, en uit zich in de contacten op zijn werk en met vrienden, maar in nog sterkere mate in de intieme relatie met zijn vrouw. Om de lieve vrede te bewaren cijfert hij zichzelf weg, geeft hij zijn oude vriendenkring op, doet hij het huishouden vrijwel alleen, en kropt hij zijn boosheid over dit alles op. Met de komst van de kinderen, wordt zijn gevoel van falen nog versterkt, omdat Mira de zorg voor hen volledig naar zich toetrekt. Remco lijkt compensatie te gaan zoeken voor zijn gewonde zelfgevoel in relaties met andere vrouwen. Zijn negatieve zelfgevoel vindt soms ook tijdelijke compensatie in impulsaankopen en de spanning van de buitenechtelijke relaties. Zijn onvermogen om met Mira het gesprek aan te gaan over een mogelijke echtscheiding lijkt te liggen in zijn persoonlijkheidsproblematiek. De angst voor kritiek en zijn onvermogen om negatieve emoties, zoals angst, schaamte en woede met anderen te delen is zo extreem dat het zijn beoordelingsvermogen in negatieve zin beïnvloedt. Remco pakt de problemen niet aan, maar laat alles op zijn beloop. Zo kon het gebeuren dat hij op de avond na een lange werkdag begon te piekeren. De gedachte om Mira te doden kwam vervolgens als een dwingend idee ('Het moet, dan ben je vrij') in hem op. Deze opeenvolging van gebeurtenissen vertoont opvallende gelijkenis met de gewelddadige *catathymie*, zoals beschreven door Wertham (1937). De doding van Mira gaat gepaard met een hevige woede-uitbarsting en buitensporig geweld (*overkill*), gevolgd door een gevoel van opluchting. Het motief voor de daaropvolgende doding van de kinderen lijkt te liggen in de hereniging (na de dood) met hun moeder. Dit past bij de afhankelijke persoonlijkheid Remco; vanuit hun afhankelijkheid zouden de kinderen immers niet zonder hun moeder kunnen. Uit angst en schaamte heeft Remco in de periode na het misdrijf het vermissingsverhaal verzonnen, zonder overigens in de illusie te verkeren dat het misdrijf op de lange termijn verborgen zou kunnen blijven. Zoveel realiteitszin had hij dan weer wel. ■

Literatuur

- Aldridge, M.L. & Browne, K.D. (2003). Perpetrators of spousal homicide: A review. *Trauma, Violence & Abuse*, 4, 265-276.

- Belfrage, H. & Rying, M. (2004). Characteristics of spousal homicide perpetrators: A study of all cases of spousal homicide in Sweden 1990-1999. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 14, 121-133.
- Dutton, D.G. & Kerry, G. (1999). Modus operandi and personality disorder in incarcerated spousal killers. *International Journal of Law and Psychiatry*, 22, 287-299.
- Dutton, D.G. (2002). The neurobiology of abandonment homicide. *Aggression and Violent Behavior*, 7, 407-421.
- Meloy, J.R. (1992). *Violent attachments*. Northvale, NJ: Jason Aronson.
- Meloy, J.R. (2002). Spousal homicide and the subsequent staging of a sexual homicide at a distant location. *Journal of Forensic Sciences*, 47, 395-398.
- Merckelbach, H.L.G.J., Crombag, H.E.M. & van Koppen, P.J. (2003). Over het corrupterend effect van verwachtingen op forensische expertise. *Nederlands Juristenblad*, 78, 710-716.
- Ruiter, C. de (2004). Forensisch gedragsonderzoek in strafzaken. *Justitiële Verkenningen*, 30, 50-61.
- Ruiter, C. de (2007). Een dubieuze gedragskundige rapportage bij een ontkenkende verdachte. De casus van de Anjummer pensionmoorden. *Proces: Tijdschrift voor Strafrechtspleging*, 86, 136-145.
- Showalter, C.R., Bonnie, R.J. & Roddy, V. (1980). The spousal-homicide syndrome. *International Journal of Law & Psychiatry*, 3, 117-141.
- Wertham, F. (1937). The catathymic crisis. *Archives of Neurology and Psychiatry*, 37, 974-978.

■ Corine de Ruiter werkt als bijzonder hoogleraar Forensische psychologie aan de Universiteit Maastricht. Zij is tevens als senior onderzoeker verbonden aan het Trimbos-instituut. E-mail: Corine.deRuiter@maastrichtuniversity.nl. Web: www.corinederuiter.eu.

GZ-PSYCHOLOGIE

TIJDSCHRIFT OVER GEZONDHEIDSZORGPSYCHOLOGIE - WWW.GZPSYCHOLOGIE.NL

...nieuw wetenschappelijk tijdschrift

...de brug tussen theorie en praktijk

...nu met introductiekorting van 25%

Ja, ik wil een abonnement!

KIJK OP WWW.GZPSYCHOLOGIE.NL